

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 373

Branżowe problemy rachunkowości i podatków

Redaktorzy naukow
Zbigniew Luty
Aleksandra Łakomiak
Alicja Mazur

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Anna Grzybowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-435-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Halina Buk: Prezentacja w sprawozdaniu finansowym praw do emisji gazów cieplarnianych na przykładzie spółek branży paliwowo-energetycznej....	11
Jolanta Chluska, Jolanta Rubik: Informacyjne aspekty rachunku kosztów w wycenie kontraktów długoterminowych	23
Zuzanna Firkowska-Jakobsze, Joanna Szwajcar: Istota oraz zasady prezentacji funduszy specjalnych w sprawozdaniu finansowym jednostki ...	34
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe – aspekty bilansowe i podatkowe	46
Olga Grzybek: Jakość informacji o wartościach niematerialnych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych spółek telekomunikacyjnych.....	56
Natalia Jevseychikova: Instrumenty stymulacji podatkowej innowacyjnych procesów gospodarczych na Białorusi	66
Małgorzata Kamieniecka: Możliwości wykorzystania narzędzi rachunkowości finansowej w logistyce	77
Yury Karaleu: Procedura przekształcania pozycji sprawozdania finansowego zgodnie z Międzynarodowym Standardem Rachunkowości 29 „Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji”	89
Joanna Koczar: Usługi z zakresu rachunkowości jako usługi dla biznesu – aspekt międzynarodowy.....	107
Iwona Kumor, Lucyna Poniadowska: Odpisy aktualizujące należności jako instrument polityki rachunkowości kształtujący wynik finansowy na przykładzie spółek z branży energetycznej objętych WIG 30.....	119
Irina Lukyanova, Maria Shkliarova: Ewidencja aktywów biologicznych w gospodarstwach rolnych – białoruskie krajowe normy a MSSF	133
Aleksandra Łakomiak: Branżowe problemy rachunkowości i podatków ogrodniczych grup producentów rolnych	148
Przemysław Mućko: Uwarunkowania zmian w makropolicy rachunkowości funduszy własnych samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej	170
Wojciech A. Nowak: Rachunkowość sektora finansów publicznych jako rachunkowość branżowa.....	182
Anastazja Piekarska: Opodatkowanie małych gospodarstw rolnych na Białorusi.....	195
Edward Pielichaty: Zasady rachunkowości Banku w Świdwie Rekomendacji U.....	208

Katarzyna Piotrowska: Użyteczność informacji sprawozdawczej spółek budowlanych w upadłości likwidacyjnej.....	217
Lucyna Poniatowska: Produkty rolne i zasady ich wyceny według polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości.....	229
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Wartości niematerialne i prawne w polskim przemyśle wydobywczym.....	241
Paweł Rumniak: Marka jako składnik aktywów przedsiębiorstwa.....	250
Adrian Ryba: Ewidencja i wycena aktywów biologicznych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej – artykuł dyskusyjny.....	261
Tatiana Verezubova: Rachunkowość i podatki – problemy białoruskich firm ubezpieczeniowych.....	272
Edward Wiszniowski: Rewolucja czy normalizacja rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych?.....	282
Aneta Wszelaki: Kwestie podatkowe w obszarze utworzenia rezerw celowych w bankach.....	296
Katarzyna Żuk: Wycena i ujęcie w rachunkowości produktów gotowych i półproduktów związanych z produkcją e-liquidów do e-papierosów.....	307

Summaries

Halina Buk: Presentation in the financial statement greenhouse gas emission quotas on the example of fuel and energy sector company.....	22
Jolanta Chluska, Jolanta Rubik: Informative aspects of cost accounting of long-term contracts valuation.....	33
Zuzanna Firkowska-Jakobsze, Joanna Sz wajcar: Essence and principles of special funds presentation in the financial statements of an entity.....	45
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Technical provisions – balance sheet and tax aspects.....	55
Olga Grzybek: Quality of information about intangible assets presented in the financial statements of telecommunications companies.....	65
Natalia Jevseychikova: Tax stimulation instruments of innovative economic processes in Belarus.....	76
Małgorzata Kamieniecka: The possibilities to use the tools of financial accounting in logistics.....	88
Yury Karaleu: Adjustment procedure of financial statements indicators in accordance with IAS 29 "Financial Reporting in Hyperinflationary Economies".....	106
Joanna Kocz ar: Accounting services as services for business – international aspect.....	118

Iwona Kumor, Lucyna Poniatowska: Allowances for revaluation of receivables as an instrument of accounting policy shaping the financial result on example of WIG 30 companies from energy segment	132
Irina Lukyanova, Maria Shkliarova: The accounting of biological assets at agricultural enterprises: Belarusian local standards and IFRS	147
Aleksandra Łakomiak: Accounting and taxation issues in branch of horticultural producer groups	169
Przemysław Mućko: Circumstances of changes in the accounting macro-policy for equity of independent public health care organizations.....	181
Wojciech A. Nowak: Public finance sector accounting as an industry accounting	194
Anastazja Piekarska: Taxation of small agricultural enterprises in the Republic of Belarus	207
Edward Pielichaty: The rules of bank accounting in the light of Recommendation U	216
Katarzyna Piotrowska: Usefulness of the information reporting of construction companies in liquidation	228
Lucyna Poniatowska : Agricultural products and principles of their valuation by Polish and international accounting regulations.....	240
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Intangible assets in Polish mining industry	249
Paweł Rumniak: Brand as a company asset.....	260
Adrian Ryba: Recording and valuation of biological assets in accordance with international financial reporting standards – discussion article	271
Tatiana Verezubova: Problems of accounting and taxation of Belarusian insurance companies	281
Edward Wiszniowski: A revolution or accounting normalization of cooperative credit unions?	295
Aneta Wszelaki: Tax issues in the creation of specific provisions in banks...	305
Katarzyna Żuk: Recognition and measurement in accounting of ready-made products and semi-finished products connected with the production of e-liquids to e-cigarettes	318

Edward Pielichaty

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

ZASADY RACHUNKOWOŚCI BANKU W ŚWIECIE REKOMENDACJI U

Streszczenie: Referat poświęcono problematyce rozliczania przychodów i kosztów działalności banków w związku z rozwojem rynku *bancassurance*. Chodzi tu głównie o uwzględnienie wpływu prowizji ubezpieczeniowych na wycenę należności kredytowych i wynik finansowy banku. W praktyce przychody z prowizji są rozliczane w sposób bardzo zróżnicowany w zakresie ich uwzględniania w kalkulacji efektywnej stopy procentowej, która decyduje o poziomie wyceny bilansowej należności kredytowych. Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) opracowała projekt nowego standardu rynkowego, formalnie przyjęty w czerwcu 2014 r. jako Rekomendacja U w sprawie dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*. Celem uregulowań KNF jest m.in. uporządkowanie zasad rozliczania prowizji ubezpieczeniowych w księgach banków, co powinno doprowadzić do ujednoczenia zasad wyceny należności kredytowych oraz ustalania wyniku finansowego. W artykule podjęto próbę oceny wpływu różnych zasad rozliczania prowizji ubezpieczeniowych na wyniki finansowe banków.

Słowa kluczowe: *bancassurance*, przychody z prowizji ubezpieczeniowych, efektywna stopa procentowa.

DOI: 10.15611/pn.2014.373.16

1. Wstęp

Stosowanie od 2005 r. do wyceny należności kredytowych w bankach metody skorygowanej ceny nabycia [Ustawa z 29 września 1994, art. 28, ust. 8a; Rozporządzenie MF z 12 grudnia 2001, §3, pkt 12; Rozporządzenie MF z 1 października 2010, §2, pkt 19; Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości ... 2011, MSR 39, §9], zwanej inaczej metodą zamortyzowanego kosztu, spowodowało istotne zmiany w poziomie ich wyceny oraz pewne problemy związane z ustalaniem efektywnej stopy procentowej (ESP).

Referat jest kontynuacją rozważań autora na temat wyceny należności kredytowych po 1 stycznia 2005 roku. Po przedstawieniu nowych zasad wyceny bilansowej kredytów i omówieniu ich wpływu na sytuację majątkowo-wynikową banków komercyjnych, w referacie przygotowanym na Zjazd Katedr Rachunkowości w roku 2006 [Pielichaty 2006], oraz omówieniu problematyki uwzględniania kosztów

transakcyjnych w wycenie kredytów, w referacie przygotowanym na Zjazd Katedr Rachunkowości w roku 2007 [Pielichaty 2007], niniejszy referat poświęcono problematyce rozliczania przychodów i kosztów prowadzonej przez banki działalności polegającej na oferowaniu ubezpieczeń w związku z rozwojem rynku *bancassurance*¹. Szczególnie chodzi tutaj o uwzględnianie wpływu prowizji ubezpieczeniowych na wycenę należności kredytowych i wynik finansowy banku. Okazuje się, że w praktyce bankowej przychody z prowizji ubezpieczeniowych są rozliczane w księgach banków w sposób istotnie zróżnicowany, jeśli chodzi o zakres uwzględniania prowizji ubezpieczeniowych w kalkulacji ESP, która decyduje o poziomie wyceny bilansowej należności kredytowych.

Pod koniec 2013 r. Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) opracowała projekt nowego standardu rynkowego, który formalnie został przyjęty w czerwcu 2014 r. jako nowa Rekomendacja U w sprawie dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*². Opracowanie tego standardu było spowodowane nieprawidłowościami we współpracy banków i zakładów ubezpieczeń w zakresie stosowanych rozwiązań dotyczących ubezpieczania kredytów. Według KNF nieprawidłowości dotyczyły szczególnie:

- występowania banków jako ubezpieczających i pośredników ubezpieczeniowych,
- braku możliwości bezpośredniego dochodzenia roszczeń przez ubezpieczonych lub ich spadkobierców,
- utrudnionego dostępu klientów do treści umowy ubezpieczenia,
- ograniczania swobody wyboru zakładu ubezpieczeń przez klienta,
- nieproporcjonalnej wysokości prowizji,
- nierzetelnej polityki informacyjnej w zakresie możliwości występowania przeciwko klientom z roszczeniem regresowym.

Przygotowana rekomendacja jest kolejnym krokiem podejmowanym w celu uporządkowania relacji na rynku *bancassurance*. Okazuje się, że ten obszar aktywności banków należy lepiej uregulować, aby zagwarantować pełniejszą ochronę klientom banków, szczególnie klientom indywidualnym. Wskazanie dobrych praktyk rynkowych w dziedzinie *bancassurance* ma przyczynić się do rozszerzenia i

¹ Rynek *bancassurance* to oferowanie przez banki ubezpieczeń (pośrednictwo w zawieraniu umów ubezpieczenia lub oferowanie przystąpienia do umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek), na podstawie umów zawartych pomiędzy bankiem a zakładem ubezpieczeń, powiązanych bezpośrednio z produktem bankowym oraz niepowiązanych bezpośrednio z produktem bankowym, a także ubezpieczeniowych produktów o charakterze inwestycyjnym lub oszczędnościowym. Przez *bancassurance* należy także rozumieć zawieranie przez bank umów ubezpieczenia, powiązanych z produktem bankowym, w przypadku których klient banku na podstawie odrębnej umowy zobowiązany jest pokryć koszty ochrony ubezpieczeniowej banku przed poszczególnymi rodzajami ryzyka objętymi tą umową ubezpieczenia [Rekomendacja U ... 2014, s. 6]. Na temat istoty *bancassurance* zob. także w: [Śliperski 2002; Urbaniak 2001].

² KNF przewiduje, że niniejsza rekomendacja zostanie wdrożona najpóźniej do końca marca 2015 r. [Rekomendacja U... 2014].

poprawy ochrony uczestników oraz stabilnego rozwoju tego rynku. Celem opracowanych przez KNF uregulowań jest także uporządkowanie zasad rozliczania prowizji ubezpieczeniowych w księgach banku, które powinno doprowadzić m.in. do ujednoczenia zasad wyceny należności kredytowych oraz ustalania wyniku finansowego banku.

W niniejszym artykule podjęto próbę oceny wpływu różnych zasad rozliczania prowizji ubezpieczeniowych przez banki na ich wyniki finansowe. W związku z tak sformułowanym celem artykułu weryfikacji poddano tezę, że brak jednolitych zasad rozliczania w bankach prowizji ubezpieczeniowych pomiędzy przychody z działalności kredytowej i działalności pośrednictwa ubezpieczeniowego może prowadzić do manipulacji rozporządzalnym wynikiem finansowym. Badania przeprowadzono za pomocą metody analizy porównawczej, z wykorzystaniem danych z raportów rocznych wybranych banków komercyjnych, które są notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

2. Zagadnienia objęte Rekomendacją U

Zgodnie z przyjętą Rekomendacją U KNF wskazała pożądane sposoby prowadzenia przez bank działalności polegającej na oferowaniu ubezpieczeń w sytuacji, gdy dotychczas obowiązujące przepisy prawa nie regulują tego w sposób kompleksowy i dlatego nie można było ukształtować dobrych praktyk rynkowych w tej dziedzinie. Rekomendacja stanowi ramy dla poprawnej identyfikacji, nadzoru i zarządzania ryzykiem związanym z oferowaniem ubezpieczeń przez banki oraz jest zbiorem zaleceń m.in. w stosunku do polityki rachunkowości banku i wewnętrznych systemów kontroli, które pośrednio i bezpośrednio powinny zapewniać właściwe uregulowanie obszaru objętego rekomendacją, w ramach wszystkich procesów związanych z tą działalnością banku. Należy przy tym zauważyć, że ze względu na różne strategie działalności oraz stopień konkurencji na rynku *bancassurance*, pomiędzy poszczególnymi bankami występują znaczne różnice co do wartości, jakości i konstrukcji oferowanych produktów ubezpieczeniowych. Przeto ukształtowanie dobrych praktyk na tym rynku ma istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania poszczególnych obszarów działalności bankowej.

Jeżeli chodzi o zakres oddziaływania Rekomendacji U, to skierowana jest ona do wszystkich banków działających na podstawie przepisów prawa polskiego, zaangażowanych we współpracę z zakładami ubezpieczeń. Chodzi tutaj zwłaszcza o oferowanie ubezpieczeń na zasadzie pośrednictwa w zawieraniu umów ubezpieczenia. Przygotowana przez KNF rekomendacja odnosi się do następujących obszarów w zakresie prowadzenia działalności polegającej na oferowaniu ubezpieczeń przez banki [Rekomendacja U ... 2014, s. 3-4]:

- 1) zarząd i rada nadzorcza,
- 2) zabezpieczenie banku przed ryzykiem,
- 3) rola banku.

- 4) polityka rachunkowości,
- 5) relacje z klientami,
- 6) system kontroli wewnętrznej w zakresie *bancassurance*.

Niniejszy dokument obejmuje łącznie 21 rekomendacji dotyczących powyższych obszarów w działalności banku. Ze względu na cel artykułu szerzej zostanie omówiona rekomendacja w obszarze „polityka rachunkowości”, tj. rekomendacja 8 [Rekomendacja U... 2014, s. 8], zgodnie z którą zarząd i rada nadzorcza banku są odpowiedzialne za zapewnienie, aby zasady (polityka) rachunkowości w zakresie rozliczania przychodów z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych były zgodne z obowiązującymi bank przepisami prawa w tym zakresie, w tym przede wszystkim z zasadą przewagi treści ekonomicznej nad formą oraz zasadą współmierności przychodów i kosztów.

3. Polityka rachunkowości banku w świetle Rekomendacji U

Zgodnie z rekomendacją 8, w celu zapewnienia rzetelności i jasności sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego, zarząd i rada banku są odpowiedzialne za określenie polityki rachunkowości m.in. w zakresie ujmowania i rozliczania opłat z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych. Według tej rekomendacji z polityki rachunkowości banku powinno jasno wynikać rozróżnienie opłat za oferowane produkty ubezpieczeniowe, które ze względu na ich treść ekonomiczną mogą stanowić [Rekomendacja U ... 2014, rekomendacja 8, §8.3]:

- integralną część wynagrodzenia z tytułu oferowanego dodatkowo instrumentu finansowego,
- wynagrodzenie za usługę pośrednictwa,
- wynagrodzenie za świadczenie dodatkowych czynności po dokonaniu sprzedaży produktu ubezpieczeniowego.

Ze względu na cel artykułu szczególna uwaga zostanie teraz zwrócona na oferowanie produktów ubezpieczeniowych wraz z kredytem bankowym. W tej sytuacji pobierane opłaty od sprzedaży produktu ubezpieczeniowego stanowią integralną część wynagrodzenia uzyskiwanego z tytułu oferowania instrumentu finansowego, jeżeli produkt ubezpieczeniowy jest bezpośrednio z tym instrumentem powiązany. Według niniejszej rekomendacji powiązanie takie ma miejsce, jeżeli jest spełniony co najmniej jeden z dwóch poniższych warunków [Rekomendacja U ... 2014, rekomendacja 8, §8.5]:

1) instrument finansowy jest oferowany przez bank zawsze z produktem ubezpieczeniowym,

2) produkt ubezpieczeniowy jest oferowany przez bank wyłącznie z instrumentem finansowym, tj. nie ma możliwości zakupu w banku produktu ubezpieczeniowego identycznego co do formy prawnej, warunków i treści ekonomicznej bez połączonego zakupu instrumentu finansowego.

Otrzymane bądź należne bankowi wynagrodzenie z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych bezpośrednio powiązanych z instrumentami finansowymi, wycenianymi według zamortyzowanego kosztu, powinno być rozliczane za pomocą efektywnej stopy procentowej i ujmowane w przychodzie odsetkowym.

Analiza bezpośredniego powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym może jednak owocować podziałem produktu złożonego, tj. wydzieleniem wartości godziwej oferowanego instrumentu finansowego oraz wartości godziwej produktu ubezpieczeniowego sprzedawanego łącznie z tym instrumentem. W takim przypadku należne bankowi wynagrodzenie z tytułu sprzedaży produktu ubezpieczeniowego powinno być podzielone pomiędzy część stanowiącą element zamortyzowanego kosztu instrumentu finansowego oraz część stanowiącą wynagrodzenie za wykonywanie czynności pośrednictwa. Podział wynagrodzenia powinien być dokonany proporcjonalnie do wartości godziwej instrumentu finansowego oraz wartości godziwej usługi pośrednictwa, ustalonych na podstawie danych rynkowych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej [Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości ... 2011, MSSF nr 13 (Wycena wartości godziwej)].

Koszty bezpośrednio związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego, powiązanej z instrumentem finansowym, powinny być rozliczone w banku zgodnie z zasadą współmierności przychodów i kosztów jako element zamortyzowanego kosztu instrumentu finansowego lub odpowiednio w proporcji zastosowanej przy podziale przychodów na rozpoznawane w ramach kalkulacji kosztu zamortyzowanego i przychodów rozpoznawanych jednorazowo lub rozliczanych w czasie, jako wynagrodzenie z tytułu wykonania usługi pośrednictwa.

4. Skutki finansowe rozliczania prowizji ubezpieczeniowych w banku

Brak jednolitych rozwiązań w zakresie podziału przychodów banku z tytułu pośrednictwa ubezpieczeniowego na część odraczaną w efektywnej stopie procentowej i wpływającą na wycenę kredytów oferowanych łącznie z usługą ubezpieczeniową oraz część rozliczaną jednorazowo (lub międzyokresowo metodą liniową) przez wynik finansowy, może prowadzić w praktyce bankowej do swobodnego kształtowania wartości portfela kredytowego i wyniku finansowego banku. W zależności od tego, w jakich proporcjach zostaną podzielone prowizje ubezpieczeniowe, wartości portfeli kredytowych w skorygowanej cenie nabycia oraz bieżące wyniki finansowe banków mogą istotnie się różnić. Oczywiście skala tych różnic jest ściśle uzależniona od rozmiarów sprzedaży produktów ubezpieczeniowych i w związku z nią osiągniętych prowizji ubezpieczeniowych.

Na podstawie analizy sprawozdań finansowych wybranych banków komercyjnych, tj. Getin Noble Bank SA, Alior Bank SA oraz PeKaO SA należy stwierdzić, że w latach poprzednich:

1. Banki zasadniczo nie dokonywały oceny powiązania produktu ubezpieczeniowego z produktem kredytowym przy rozliczaniu prowizji ubezpieczeniowych. Jedynie Alior Bank dzielił w latach 2008-2012 otrzymywane wynagrodzenie z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych w powiązaniu z produktami kredytowymi na część jednorazową (ujęcie przychodu z tytułu świadczenia usług dystrybucji ubezpieczeń) i część rozliczaną w czasie (ujęcie w wycenie kredytu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej), jednakże na podstawie proporcji jednostkowych cen sprzedaży tych produktów.

2. Znaczna część prowizji ubezpieczeniowych była rozliczana w bankach jednorazowo przez wynik finansowy. Alior Bank w latach 2008-2012 rozliczał międzyokresowo tylko 12,5% prowizji uzyskanych z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych dla pożyczek gotówkowych, 3,3% dla kredytów hipotecznych oraz 4,8% dla kredytów samochodowych. Natomiast Getin Noble Bank dokonał po raz pierwszy podziału prowizji uzyskiwanych dzięki *bancassurance* w I połowie 2013 r. na część rozpoznawaną w wyniku finansowym jednorazowo oraz część rozliczaną w czasie, jednakże liniowo w okresie trwania umowy ubezpieczeniowej. W PeKaO całość prowizji ubezpieczeniowych była rozpoznawana w wyniku finansowym jednorazowo.

Zgodnie z wytycznymi i zaleceniami KNF skierowanymi do banków w piśmie z dnia 7 marca 2013 r. [Stanowisko Urzędu KNF ... 2013] oraz piśmie z dnia 23 grudnia 2013 r. [Stanowisko Urzędu KNF ... 2013] analizowane banki dokonały zmiany polityki rachunkowości od 1 stycznia 2013 r., która pociągnęła za sobą konieczność retrospektywnego przekształcenia danych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej [Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości ... 2011, MSR nr 8 (Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów)].

Wyżej wymienione banki skorygowały dane porównawcze na koniec 2012 r. poprzez korektę:

- rachunku zysków i strat w zakresie przychodów z tytułu odsetek, prowizji i opłat,
- sprawozdania z sytuacji finansowej w zakresie: kredytów i pożyczek udzielonych klientom, niepodzielonego wyniku z lat ubiegłych oraz przychodów przyszłych okresów.

W wyniku wprowadzonych zmian obecnie banki większość wynagrodzenia (70-90%) z tytułu usług ubezpieczeniowych odraczają w efektywnej stopie procentowej. Jako przychód jednorazowy w momencie sprzedaży polisy ubezpieczeniowej rozpoznają w następującej wysokości:

- Getin Noble Bank: od zera do 14% dla kredytów detalicznych, od zera do 25% dla kredytów hipotecznych i samochodowych oraz 10% dla kredytów korporacyjnych;
- Alior Bank: 13 i 20% odpowiednio dla pożyczek gotówkowych oraz kredytów hipotecznych;
- PeKaO: 12 i 30% odpowiednio dla kredytów gotówkowych oraz hipotecznych.

W tabeli 1 dokonano zestawienia skutków finansowych zmiany polityki rachunkowości w analizowanych bankach oszacowane na koniec 2012 roku.

Tabela 1. Skutki finansowe zmiany polityki rachunkowości banków w zakresie rozliczania wynagrodzeń z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych na koniec 2012 roku (zł)

Lp.	Nazwa banku	Zysk netto wykazany w sprawozdaniu finansowym za 2012 rok (w tys. zł)	Korekta zysku netto (w tys. zł)	Udział korekty w zysku netto (%)	Kapitał własny wykazany w sprawozdaniu finansowym za 2012 rok (w tys. zł)	Korekta kapitałów własnych (w tys. zł)	Udział korekty w kapitałach własnych (%)
1	Getin Noble Bank	310 967	-47 116	-15,15	4 542 382	-448 241	-9,87
2	Alior Bank	172 393	-112 933	-65,51	2 244 695	-275 382	-12,27
3	PeKaO	2 938 155	-10 735	-0,37	22 911 740	-195 130	-0,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie opublikowanych jednostkowych sprawozdań finansowych analizowanych banków.

Dane zawarte w tabeli wskazują na istotny wpływ zmiany zasad rozliczania prowizji ubezpieczeniowych na sytuację wynikową i kapitałową banków, szczególnie w przypadku Alior Banku i Getin Noble Banku, w których sprzedaż produktów ubezpieczeniowych była na relatywnie wyższym poziomie. Zróznicowany wpływ zmiany polityki rachunkowości w zakresie rozliczania prowizji ubezpieczeniowych na sytuację wynikowo-kapitałową wynikał także z różnej metodyki, stosowanej w tym obszarze przez analizowane banki.

5. Zakończenie

Rozwój rynków usług finansowych na całym świecie prowadzi do zmian strukturalnych w sektorze instytucji finansowych, a w konsekwencji do powstania nowych modeli dystrybucji, przy użyciu których można zwiększyć sprzedaż poszczególnych produktów i ich zyskowość oraz zdobyć nowych klientów.

Do określenia łączenia działalności bankowej z ubezpieczeniową jest stosowany termin *bancassurance*. Decyzja o współpracy banków z ubezpieczycielami, polega-

jąca na oferowaniu wspólnych produktów, jest wyjściem naprzeciw oczekiwaniom rynku i jest odpowiedzią na trendy w sektorze europejskich instytucji finansowych:

- dostosowanie struktury instytucji finansowych do oferowanych klientom usług i produktów,
- wchodzenie na rynek usług finansowych instytucji pozabankowych,
- dążenie do świadczenia wszystkich usług przez jedną instytucję,
- rozwój bezpośrednich kanałów dystrybucji usług finansowych.

Niemniej jednak, w sytuacji braku wyraźnych rozwiązań prawnych, dostrzegając należy podwyższony poziom ryzyka dla produktów *bancassurance*. W Polsce dotychczasowe regulacje w zakresie funkcjonowania rynku *bancassurance* nie były wystarczające do wykształcenia się dobrych praktyk na tym rynku. Naprzeciw oczekiwaniom tego rynku, stale rozwijającego się od początku lat dziewięćdziesiątych XX w., wychodzi nowa Rekomendacja U KNF. Reguluje ona różne obszary rynku *bancassurance*, w tym kwestie dotyczące rzetelnej wyceny należności kredytowych i ustalania wyniku finansowego banku.

Na podstawie badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszego artykułu należy stwierdzić, że sformułowana we wstępie teza jest prawdziwa. Subiektywne (niejednolite) zasady rozliczania przychodów z tytułu prowizji ubezpieczeniowych może bowiem istotnie naruszać nadrzędną zasadę współmierności przychodów i kosztów, a w konsekwencji główny cel prawidłowo prowadzonej rachunkowości finansowej, jakim jest rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego podmiotu. Ze stanowiska KNF zawartego we wspomnianym wyżej piśmie z dnia 07.03.2013, skierowanym do prezesów banków, jasno wynika, że w praktyce stwierdzone zostały przypadki zawyżania poziomu wyniku finansowego przez banki, które były spowodowane nieprawidłowym rozliczaniem wynagrodzeń uzyskanych z tytułu ubezpieczeń. Uwzględnienie więc rekomendacji U w polityce rachunkowości banków, w zakresie ujmowania przychodów z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych powiązanych z produktami kredytowymi, powinno zagwarantować właściwsze odzwierciedlenie treści ekonomicznej tych transakcji oraz porównywalność sprawozdań finansowych sektora bankowego.

Literatura

- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, 2011, t. I i II, IASB-SKwP, Londyn-Warszawa 2011.
- Pielichaty E., *Wycena należności kredytowych w świetle regulacji krajowych i Międzynarodowych Standardów Rachunkowości*, [w:] Z. Messner (red.), *Standardy rachunkowości wobec wyzwań współczesnej gospodarki*, t. II, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Wyd. AE, Katowice 2006, s. 357-368.
- Pielichaty E., *Koszty transakcyjne a wycena należności kredytowych*, [w:] *Rachunkowość w teorii i praktyce*, t. I: *Rachunkowość finansowa*, Wyd. AE, Poznań 2007, s. 257-263.

- Rekomendacja U z czerwca 2014 r. dotycząca dobrych praktyk w zakresie *bancassurance*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa, http://www.knf.gov.pl/Images/Rekomendacja_U_tcm75-38338.pdf (03.07.2014).
- Rozporządzenie MF z 12 grudnia 2001 r., w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, DzU nr 149, poz. 1674 ze zm.
- Rozporządzenie MF z 1 października 2010 r., w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, DzU 2010, nr 191, poz. 1279 ze zm.
- Stanowisko Urzędu KNF z 7 marca 2013 r. w sprawie sposobu ujmowania przez banki w przychodach prowizji ubezpieczeniowych, http://www.knf.gov.pl/Images/Prezesa_bankow_rozliczanie_prowizji_ubezpieczeniowych_7_03_2013_tcm75-34037.pdf (03.07.2014).
- Stanowisko Urzędu KNF z 23 grudnia 2013 r. w sprawie sprawozdań finansowych banków, Difin, Warszawa 2002, http://www.knf.gov.pl/Images/pismo_do_bankow_tcm75-36677.pdf (03.07.2014).
- Śliperski M., *Bancassurance – związki bankowo-ubezpieczeniowe*, Difin, Warszawa 2002.
- Urbaniak M., *Bancassurance*, „Bank” 2001, nr 4.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU nr 121, poz. 591 ze zm.

THE RULES OF BANK ACCOUNTING IN THE LIGHT OF RECOMMENDATION U

Summary: This paper covers the topic of revenue accounting as well as insurance costs that banks experience as the market develops for the bank-insurance model of *bancassurance*. The article particularly takes into consideration the impact on credit charges for insurance costs and banks' financial results. Banks account for insurance commission revenues in a markedly different manner, when it comes to the range of methods in calculating an effective interest rate that determines balance sheet valuation levels on loan receivables. Poland's Financial Supervision Authority (KNF) developed at the end of 2013 a draft project on a new market standard for banks' insurance activities, which was formally passed in June 2014 as new Recommendation U, concerning best practice in bank insurance model ranges. The KNF developed the regulation to bring order to banks' accounting basics for insurance commissions, leading to standardisation in the basics of outstanding credit valuations and in determining financial results. This article attempts to assess the impact of different accounting rules for insurance commissions on banks' financial results.

Keywords: *bancassurance*, insurance commission revenues, effective interest rate.